

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Første Brev til en højvelbaaren Herre. 1728

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 33. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg12-shoot-idm140252802399328/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

ligt, forestillede os alt muligt – især det vi gruede mest for; det gør man jo naar man er bange.

Hvis alle de Bønner vi plagede Himlen med var blevet samlet, kunde de sikkert have udgjort en hel Bog i Kvart-format. Det stod sløjt til med mine Kammeraters teologiske Lærdom; de kunde ikke huske andet end deres Fader-vor. Derfor tog de deres Tilflugt til Bordbønnerne. Af disse gentog de mindst ti Gange »Velsign vort Hus, velsign vort Bord«, plagede som de var af deres daarlige Samvittighed over deres manglende Interesse for den kristne Tro.

Deres Straf og Sonebod
just i Frygt for Straf bestod.

Der var ingen der vovede at mukke, endsige da raabe op, af Frygt dels for Fanden, dels for Rasmus, som vi ventede snart vilde optræde som Spøgelse ved højlys Dag og plage os endnu grusommere. I denne ynkelige Tilstand henslæbte vi hele Natten lige til mellem Hanegal og Daggry; saa kunde vores onde Aand ikke vente længere. Han sprang ud af Sengen og brølede: »Hjælp, Skolemester, det spøger!« Brølet naaede os, og vi tilbagekastede det med et tredobbelt Ekko som kunde have opvakt de Døde. Skolemester vaagnede; og skønt hans Blod endnu kogte af Rusens Hede blev han koldere end en islandsk Vinter da han hørte den Larm som fyldte hele Værelset. Han slog Kors for sig og lagde sig ligbleg af Skræk til at vente paa Daggryet. Da det endelig blev lyst gik Sandheden op for os til vores fælles Skam. Paa Grund af dette blev jeg længe ved med at paastaa at der ikke fandtes Spøgelser. Jeg troede at alt hvad der almindeligvis fortælles om Gengangere var lutter Kællingsnak eller rene Indbildninger. Ved den Slags Hændelser er der nok ikke saa faa der fra Overtro er gaaet hovedkulds over til den rene og skære Vantro. Enhver Fejl bunder i Overilelse; enten synder man ved at gaa for vidt eller ved ikke at gaa vidt nok; enten tror man hverken paa det ene eller det andet, eller

DET FØRSTE BREV

ogsaa tror man paa alt for meget. Naar først man er hoppet paa Limpinden tror man alt for meget og tager Skyggen for Legemet. De værste Indbildningsfostre kan da antage hvilken Form det skal være. Men naar man saa opdager sin Fejltagelse, naar den Taage letter som man har været omgivet af, saa ryger man nemt i den modsatte Grøft og vil ikke engang tro hvad man kan se med sine egne Øjne. Dette er sikkert Grunden til at Katolikkerne, som tror paa saa mange Mærkværdigheder, lettere bliver Bytte for Ateismen end Folk af andre Trosretninger. Naar de en Gang har brudt Overtroens snærende Baand, og naar de har opdaget de Snarer som Præsteskabet har lagt for deres lettroende Sjæle, saa gaar de tit til den modsatte Yderlighed. Deres Lettroenhed udarter til Skepticisme. Saa er det bedre at holde sig til den gyldne Middelvej. Der er nemlig Fare for – som Cicero siger om Fuglevarsler – enten at forfalde til Ugudelighed ved ikke at tro paa dem, eller til kællingeagtig Overtro ved at stole for meget paa dem. Balthasar Bekker, som har skrevet den berømte Bog *Den forheksede Verden*, kan afsløre lige saa mange Fiduser det skal være, og han kan komme med sytten Tusind nye Argumenter til Bestyrkelse af sin Opfattelse, han kan dog ikke overbevise mig om at alt overnaturligt er Fup og Svindel. Saa skulde man da forkaste al Tiltro til Historiens Vidnesbyrd. Men tilbage til Emnet!

Da jeg kom hjem til Bergen igen blev jeg saa at sige genindsat i mine borgerlige Rettigheder. Jeg kom tilbage til min retmæssige Formyndere, min Onkel Peder Lem. Hos ham boede jeg indtil Bergens sidste Brand i 1702. Det Aar blev jeg fra Bergens Latinskole dimitteret til Københavns Universitet. Peder Lem var et meget vittigt og gemytligt Menneske. Engang havde jeg for Eksempel skrevet et Spottevers om en af hans Kones Slægtninge som Hævn for en Fornærmelse han havde tilføjet mig. Hun tog mig det meget unaadigt op og forlangte at min Onkel skulde straffe mig. For at gøre sin Formynderspligt kaldte han mig ind til en Samtale i Enrum. Indledningsvis tog han sin

bøseste Mine paa og gav mig en ordentlig Gang Skældud. Men da han havde overstaaet Fortalen og kom til Gennemgangen af selve Digtet, saa gik hele Kritikken ud paa at min Versifikation ikke var omhyggelig nok, at den ganske manglede Rytme og Regelmæssighed. Heraf opstod der en sproglig Strid som blev lykkeligt bilagt efter en Times Debat. Fredstraktaten indeholdt kun én Artikel, nemlig: at hvis jeg vilde skrive flere Vers, maatte jeg være mere omhyggelig med dem.

I 1702 blev jeg dimitteret fra Skolestøvet til Universitetet af min vidtberømte Rektor Søren Lintrup, skønt jeg endnu ikke havde naaet den Alder som Skolelovene kræver. Jeg fik Dispensation, dels fordi Skolen sammen med Kirkerne var lagt i Aske, dels ogsaa fordi Skolens Rektor mente at jeg havde nogenlunde lige saa gode Skolekundskaber som de fleste andre Dimittender. Jeg havde ikke Penge til at bo ret længe i København; derfor rejste jeg hjem igen efter at have aflagt Eksamen. Da jeg var kommet hjem fik jeg Ansættelse hos Provsten paa Voss som Privatlærer for hans Børn, skønt jeg nok var lovlig ung. Provsten havde paa Forhaand betinget sig af mig at jeg, naar han af Helbredsgrunde eller af andre Aarsager ikke kunde passe sit Embede, skulde staa op paa Prædikestolen og udlægge de guddommelige Mysterier for Bønderne. Saadan gik det til at jeg kom til at bruge et helt Aar paa at tæske Børn og omvende Bønder dér paa Stedet. Men jeg var dygtigere som Prædikant end som Pædagog; for da jeg vilde lave den yngste Søn, som var Moderens Øjsten, om fra en Træklods til et Kraftgeni, blev jeg afskediget fordi jeg hersede for haardt med ham. Jeg blev sendt hjem til Bergen. Det eneste jeg fik med mig var Bøndernes Lovprisninger. Paa Grund af min Veltalenhed paa Prædikestolen sammenlignede de mig med en for længst afdød Prædikant, en vis Mester Peder, som de paa Grund af hans Talegaver betragtede som en anden Chrysostomos. Jeg var ikke synderlig ked af at blive afskediget, for Børneopdragelse er en brydsom Beskæftigelse, især for en